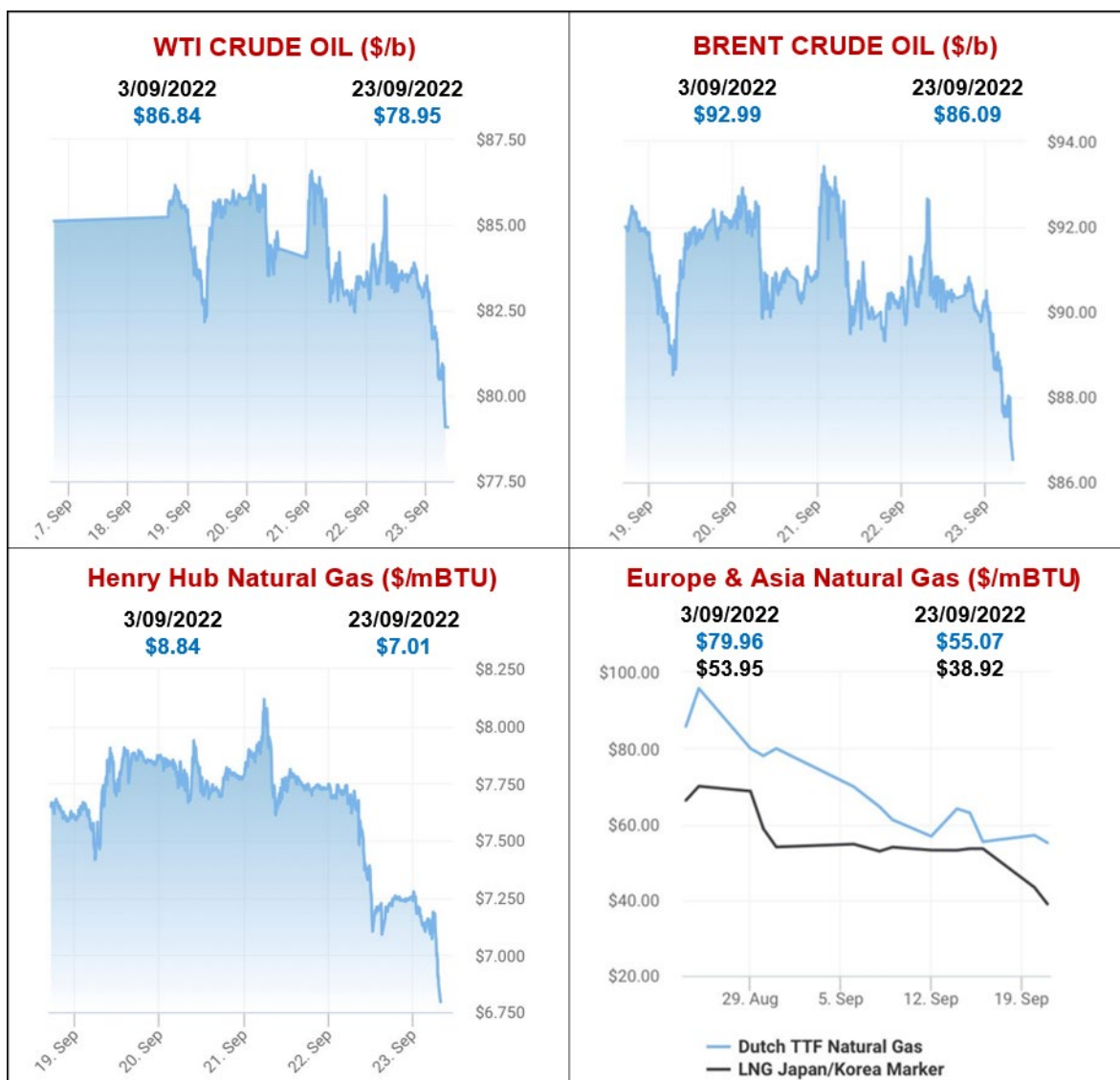

پایش بازار

قیمت نفت در ابتدای هفته جاری با کاهش عمده روبرو بود. بطوریکه که هر بشکه نفت شاخص برنت به ۸۶ دلار هر بشکه معامله شد. نفت وست تگازس اینترمدییت نیز با کاهش ۷ دلاری به قیمت ۷۹ دلار هر بشکه مورد داد و ستد قرار گرفت. قیمت گاز طبیعی در ایالات متدحه (هنری هاب) با بیشتر از یک دلار کاهش به ۷ دلار بر هر میلیون واحد حرارتی انگلیسی رسید. همین مقدار گاز در ساحل ژاپن و کره جنوبی ۳۸.۹۲ دلار و در روتردام یعنی در اروپا به ۵۵ دلار هر میلیون بی تی یو معامله شد. یعنی یک تانکر ال انی جی بر می تواند گاز تحویلی از آمریکا را در اروپا به هشت برابر قیمت به فروش برساند.

تفسیر هفته

۱. نگاهی گذرا به سیر تحولات بازار انرژی در سده‌های اخیر بیانگر این مهم بوده که انرژی بعنوان جزء جدایی ناپذیر زندگی بشریت چه در بخش خانگی، چه در بخش خدمات، و چه در بخش صنعت نقش کلیدی در ایجاد رفاه برای مردم و تولید ناخالص داخلی برای دولتها ایفا می‌کند. اگرچه رویکرد استفاده از انرژی در ابتدا صرفاً معطوف به توسعه اقتصادی جوامع بود، اما با گذر زمان ابعاد اجتماعی و زیست‌محیطی توسعه سیستمهای انرژی نیز اهمیت یافت و امروزه سازمانهای جهانی همچون IPCC¹ و بسیاری از موسسات دیگر به بررسی اثرات توسعه سیستمهای انرژی بر تغییرات اقلیمی و الزام اتخاذ سیاستهای مناسب در این حوزه پرداخته‌اند. از مهمترین خروجیهای آن باید به معاهده پاریس در سال ۲۰۱۵ اشاره کرد. پیمان پاریس در ۱۲ دسامبر سال ۲۰۱۵ با اجماع ۱۹۵ کشور عضو سازمان ملل به امضا رسید. ۱۴۷ کشور بصورت رسمی آن را به تصویب رسانده و موظف شدند سالانه گزارشهای خود در خصوص تغییرات اقلیمی را به مراجع معتبر در این حوزه ارائه دهند. این پیمان بطور خلاصه بر سه موضوع تاکید دارد:

الف- حفظ افزایش میانگین دمای جهانی پایین‌تر از ۲ درجه سلسیوس
ب- افزایش قابلیت انطباق با اثرات تغییر اقلیم و حمایت از تاب آوری اقلیمی و توسعه کم انتشار گازهای گلخانه‌ای، به شیوه‌ای که تولید غذا را تهدید نکند

ج- سازگار کردن جریان مالی با مسیری به سوی انتشارات گلخانه‌ای پایین و توسعه اقلیم تاب‌آور
همین الزامات بود که استفاده از فناوری و توسعه انرژیهای سبز در عصر حاضر را ضروری کرده است. فارغ از مباحث تغییر اقلیمی، تحولات سیاسی همچون جنگ روسیه-اوکراین در سال ۲۰۲۲ نیز مزید بر علت شده و یکی از ابعاد امنیت انرژی برای کشورهای وابسته به سوختهای فسیلی را زیر سوال برده است. نمونه بارز این موضوع را باید به تحریمهای روسیه در صادرات انرژی به کشورهای عضو ناحیه یورو نسبت داد که امنیت عرضه انرژی برای چنین کشورهایی را بنخطر انداخته و در طرف مقابل تحریم روسیه از طرف کشورهای صنعتی در مورد فناوری های سرچاهی است.

به گزارش مکنزی تاثیرات فنی و اجتماعی-اقتصادی ناشی از تغییرات اقلیمی در سراسر جهان در حال تشدید هستند. انتشارات گازهای گلخانه‌ای به میزان قابل توجهی در حال افزایش بوده که وضعیت آن در اثر بحران انرژی و غذا در اروپا که ناشی از تعارضات ژئوپلیتیکی می‌باشد در حال بدتر شدن نیز هست. بنظر می‌رسد تغییرات اساسی در روابط دولت و بخش خصوصی و نیز شکل‌گیری همکاری بین آنها برای رسیدن به تعهدات انتشارات خالص صفر گازهای گلخانه‌ای تا سال ۲۰۵۰، ضروری است. یکی از مهم‌ترین راهکارهای

¹ Intergovernmental Panel on Climate Change

حل این چالش بکارگیری فناوری‌های انرژی است. دولت‌ها و بنگاه‌ها می‌توانند از فناوری‌های اقلیمی برای تحقق دو هدف استفاده کنند:

۱. کربن‌زدایی از صنایع با سوخت‌های فسیلی برای تامین افزایش تقاضای انرژی
۲. ایجاد کسب و کارهای سبز بعنوان مولفه‌ای کلیدی

قاره آسیا یکی از مناطق با انتشارات زیاد گازهای گلخانه‌ای بوده به طوری که از سال ۲۰۱۹ بیش از نیمی از گازهای گلخانه‌ای در این قاره انتشار یافته است. در همین راستا و برای مقابله با افزایش روزافزون انتشارات گازهای گلخانه‌ای، در منطقه آسیا-اقیانوسیه ۱۵ کشور و ۶۷۰ شرکت از طریق ایجاد فرصت‌های سرمایه‌گذاری در فناوری‌های سبز، برای کاهش انتشارات گازهای گلخانه‌ای هدفگذاری کرده‌اند. همچنین احتمال می‌رود که حجم بازار کسب‌کارهای سبز در آسیا در سال ۲۰۳۰، بین ۴ تا ۵ تریلیون دلار در ۱۱ بخش (حمل و نقل، برق، ساختمان، آب، هیدروژن، خرده‌فروشی، کشاورزی، کربن‌زدایی نفت و گاز و سوخت‌های پایدار، پسماند، مدیریت کربن و صنایع) باشد.

همچنین در گزارش مک‌کنزی به رشد جریان سرمایه‌گذاری برای ایجاد کسب‌وکارهای پایدارتر اشاره می‌شود به طوری که سرمایه‌گذاری در هر ۲ بخش کسب‌وکار و استارت‌آپ‌ها برای رسیدن به اهداف ESG² افزایش یافته است. در همین راستا تحت سناریو "شبکه سبز کردن سیستم مالی" انتشارات خالص صفر ۲۰۵۰، تخمین زده می‌شود که حدود ۹.۲ تریلیون دلار در سال به طور متوسط برای هزینه‌کرد بر دارایی‌های فیزیکی سیستم‌های انرژی و کاربری زمین بین سال‌های ۲۰۲۰ تا ۲۰۵۰ نیاز است که حدوداً ۳.۱ تریلیون دلار از آن در آسیا انجام خواهد شد.

همچنین کسب‌کارهای جریان اصلی و توفیق‌یافته بازار در حال افزایش سرمایه‌گذاری در توسعه کسب‌کارهای سبز هستند. به طور مثال سرمایه‌گذاری در سوخت‌های هوایی پایدار برای حرکت هواپیماهای مسافری در منطقه آسیا-اقیانوسیه توسط شرکت‌های نفت و گاز با هدف افزایش تنوع‌بخشی و سرمایه‌گذاری روی تجدیدپذیرها در حال انجام است. در فضای سرمایه‌گذاری نیز اختصاص سرمایه‌گذاری اولیه در کسب‌وکارهای سبز در هر دو بخش دولتی و خصوصی در حال افزایش هست. در بخش خصوصی تغییر محسوسی با هدف تمرکز بر کسب‌وکارهای سبز آغاز شده است که در سال ۲۰۲۱ حدود ۶۰ درصد از تامین مالی جهانی شامل تمرکز روی موضوعات ESG در تصمیمات سرمایه‌گذاری این شرکت‌ها بوده که همین روند در منطقه آسیا نیز در حال افزایش است. در بخش دولتی نیز تعهداتی مانند زیرساخت Bill³ در ایالات متحده آمریکا را می‌توان نشانه‌ای محتمل از یک تغییر دهنده بازی جهت گشایش فرصت‌های جدید در طول

² Environmental, Social, and Corporate Governance

³ Bipartisan Infrastructure Law

زنجیره ارزش گذار انرژی دانست. در پایان گزارش نیز به فرصت‌های سرمایه‌گذاری در آسیا در ۴ بخش اصلی برای رسیدن به هدف انتشارات خالص صفر پرداخته که عبارت اند از:

۱. کربن زدایی از هسته اصلی اقتصاد (خودرورقی، برق تجدیدپذیر، سوخت‌های پایدار مانند زیست‌سوخت‌ها و سوخت‌های سنتزی مانند متانول)
۲. مشارکت در گذار مواد سبز (فولاد سبز، پروتین‌های جایگزین)
۳. فناوری‌های انرژی نسل بعد (هیدروژن و جذب و ذخیره‌سازی کربن)
۴. افزایش تنوع زیستی و حفاظت از طبیعت (راه‌حل‌های طبیعت‌محور)

۲. با گذشت قریب به ۷ ماه از جنگ در خاک اوکراین، باید اذعان کرد تحولات ژئوپلیتیک این تنش کماکان بر بازارهای جهانی از جمله بازار انرژی اثرگذار است. تحولاتی که در هفته اخیر ابعاد جدیتری بخود گرفته است. موضوعات مربوط به این تنش را میتوان بطور خلاصه به ۶ بخش تقسیم کرد.

الف: شوک به اتحادیه اروپا پس از توقف نورد استریم ۱ و ۲ و احتمال ممنوعیت کامل صادرات گاز روسیه به اتحادیه اروپا در فصل سرد سال.

ب: اعمال تحریم‌های جدید علیه روسیه توسط برخی کشورها از جمله آلمان با مصادره تاسیسات پالایشی متعلق به نمایندگی‌های شرکت روسنت روسیه.

ج: اهتمام روسیه برای جایگزینی کشورهای مقصد صادرات انرژی با چین و سایر کشورهای آسیایی. شرکت گازپروم روسیه در هفته اخیر اعلام کرد که صادرات گاز این کشور به چین از طریق خط لوله قدرت سیبری در ماه سپتامبر به بالاترین میزان خود در تاریخ رسیده است. قدرت سیبری یک خط لوله انتقال است که توسط شرکت گازپروم روسیه احداث شده و حدود ۳۰۰۰ کیلومتر طول دارد. این خط لوله از میدین گازی چایاندا و کوفیکتا در سیبری به بلاگوو شچنسک در نزدیکی مرز چین امتداد پیدا می‌کند و هدف آن پمپاژ گاز طبیعی از میدین خاور دور روسیه به چین است (تصویر ۱). قرارداد فروش گاز روسیه بین گازپروم روسیه و شرکت ملی نفت چین در ماه می ۲۰۱۴ برای مدت ۳۰ سال امضا شد و این قرارداد شامل تامین ۳۸ میلیارد متر مکعب گاز سالانه چین است که این رقم می‌تواند در شرایط فعلی افزایش هم یابد. چین نیز در این هفته اعلام کرد ظرفیت ذخیره‌سازی گاز این کشور تا پایان سال ۲۰۲۵ دو برابر خواهد شد.

تصویر ۱. خط لوله قدرت سیبری

د: جدی شدن تحولات ژئوپلیتیک در جنگ روسیه-اوکراین با آغاز همه‌پرسی در دو منطقه زاپوروژیة و هرسون در شرق اوکراین برای پیوستن به روسیه

ه: دستور پوتین به بسیج نیروهای مردمی برای شرکت در جنگ اوکراین. سیاستی که برای اولین بار پس از جنگ جهانی دوم توسط کرملین اتخاذ شده و به محض اعلام توسط ولادیمیر پوتین، در پی نگرانیها نسبت در مورد عرضه نفت و گاز، قیمت هر دو شاخص نفتی قریب به ۳ درصد افزایش یافت.

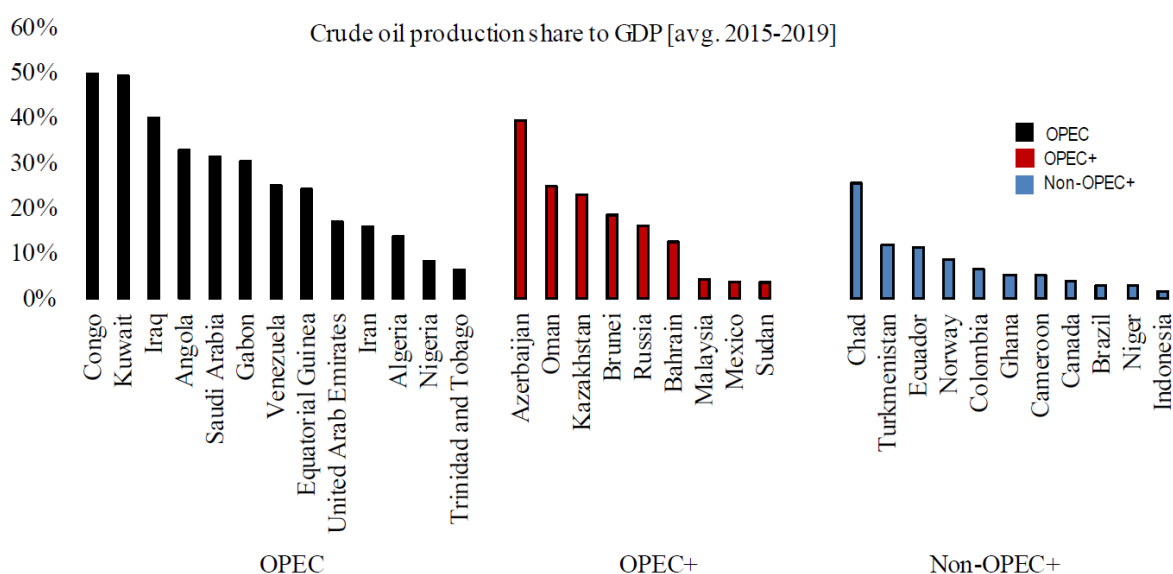
و: در مورد آینده این جنگ و تاثیر آن بر بازار انرژی چه باید گفت؟ بنظر می‌رسد سه سناریو متصور است: سناریو اول، پیروزی قاطع روسیه در جنگ با اوکراین و محقق شدن اهداف آقای پوتین از این جنگ است. در این صورت در آینده پاسخ عرضه انرژی به تقاضا در اروپا به تصمیمات کاخ کرملین بستگی داشته و دولت روسیه مقدار و قیمت حامل های انرژی در اروپا را تعیین می کند.

دوم، شکست قطعی روسیه در جنگ اوکراین. در این صورت غرب به نفوذ و پیشروی در شرق هم در چارچوب ناتو و هم در بخش انرژی بصورت سرمایه‌گذاری در بخشهای مختلف روسیه همراه با قراردادهای عمدتاً امتیازی و مشارکت در تولید اقدام خواهد نمود. اندازه بازار و قیمت حاملها توسط شرکتهای نفتی بین‌المللی تعیین خواهد شد.

سناریوی سوم آن است که جنگ به درازا کشیده و باعث شناسایی نقاط ضعف روسیه در بخشهای فناوری و انرژی گردد. در این صورت عرضه نفت و گاز توسط روسیه در میان مدت کاهش خواهد یافت، چرا که نیاز به فناوری های جدید برای اکتشاف و استخراج و انتقال نمی‌تواند همگی در داخل روسیه برآورده گردد.

ذکر این نکته خالی از لطف نیست که در هر سه سناریو ایران باید در روابط انرژی با روسیه همکاری و رقابت بصورت همزمان داشته باشد: همکاری در اوپک پلاس و مجمع کشورهای صادرکننده گاز و پروژه های مشترک، رقابت در زمینه بازاریابی فروش نفت و گاز در مناطق دیگر جهان بخصوص در آسیا.

۳. صندوق بین المللی پول در گزارش اخیر خود به قلم یوسف نظر و آندره پیسکاتوری به این نتیجه رسیده است که جلسات و اعلامیه های اوپک در سالهای اخیر نتوانسته است بر افت و خیز قیمت نفت تاثیر چندانی داشته باشد. تصویر (۲) مقدار وابستگی کشورهای تولید کننده نفت به صورت درصدی از تولید ناخالص داخلی را نشان می دهد.

Sources: IEA, IMF, WEO and IMF staff calculations.
Note: OPEC membership assessed in April 2021 and excludes Libya a.

تصویر (۲): سهم مقدار تولید نفت خام به اولید ناخالص داخلی کشورها

۴. شش عامل دیگر را بعنوان عوامل اثرگذار بر روند قیمتها در بازار انرژی می دانیم:

الف: افزایش نگرانیها نسبت به رکود اقتصادی در ایالات متحده و اقتصادهای بزرگ دنیا و اثر منفی آن بر تقاضا در بازارها

ب: افزایش ۰.۷۵ درصدی نرخ بهره توسط فدرالرزرو آمریکا و همچنین افزایش نرخ بهره در انگلستان و رسیدن آن به ۲.۲۵ درصد

- ج: بهبود نسبی شرایط کووید-۱۹ و از سرگیری فعالیتهای صنعتی در چین
- د: عضویت رسمی ایران در سازمان شانگهای و توسعه روابط کشورهای ایران، روسیه، و چین در بازار انرژی
- ه: ابهامات ایجاد شده در مسیر احیای توافق برجام و بازگشت ایران به بازار جهانی نفت و گاز
- و: ادامه اثرات تصویب طرح ایجاد سقف قیمتی نفت توسط گروه ۷

همکاران این شماره: علیرضا اسقانیان، علی اسمخانی، محمدعلی اسلامی، و عباس ملکی